

Bepaling van de gemeentegrenzen, 1826/7, 1854/5

KEES FLOOR

In 1832 ging in Nederland het Kadaster van start. De voorbereidingen hadden ruim twintig jaar in beslag genomen. In die aanlooperperiode hadden landmeters onder andere de gemeentegrenzen vastgelegd, percelen opgemeten en kadastrale kaarten vervaardigd. Elk jaar werd besloten welke gemeenten of kantons het jaar daarop aan de beurt waren. Zo stond het kanton Zijpe, met daarin verder de gemeenten Helder & Huisduinen, Callantsoog en Petten op de rol voor het jaar 1826.

Grensbepalingen

In maart van dat jaar ontving burgemeester Jan in 't Veld van de gemeente Helder & Huisduinen een brief over dit onderwerp van de gouverneur van de provincie Noord-Holland Arnold van Tets van Goudriaan. Daarin verzocht hij hem contact op te nemen met de burgemeesters van aangrenzende gemeenten om na te gaan of men het eens was over de ligging van de onderlinge grens. De grenzen moesten bij voorkeur gemakkelijk in het terrein terug te vinden zijn. Waar dat niet het geval was of waar de grenslijn in- of uitsprong, moesten grenspalen komen. In het geval van Helder & Huisduinen ging het om slechts één buurgemeente, te weten Callantsoog. Voor het overige grensde de gemeente aan de Noordzee en de Zuiderzee, zodat er geen andere gemeenten waren waarmee grensconflicten zouden kunnen ontstaan.

De grens door het Koegras

Woensdag 19 april 1826 overlegde In 't Veld met zijn Callantsoger ambtgenoot Pieter van Marken

op het raadhuis van Helder om de grensscheiding tussen de beide gemeenten definitief vast te stellen. Ook de assessoren (wethouders) van beide gemeenten deden mee aan het overleg. Men werd het eens, zodat er een proces-verbaal kon worden opgemaakt waarin het resultaat van de bespreking werd beschreven. De tekst, die door de aanwezigen voor akkoord werd getekend, beperkte zich echter tot het verloop van de grens door de polder het Koegras of het Buitenveld; over het verdere verloop langs de Zanddijk, door de duinen en over het strand, was in het proces-verbaal niets terug te vinden.

Drie dagen na hun overleg trokken de beide gemeentebesturen gezamenlijk het terrein in om op posities waar dat nodig werd geacht, de overeengekomen gemeentegrens met palen af te bakenen, zoals de gouverneur had gevraagd. Met de drie toen geplaatste scheidingpalen werd, gezien de beperkte scoop van het opgestelde proces-verbaal, alleen maar het gedeelte van de gemeentegrens door de polder het Koegras gemarkeerd.

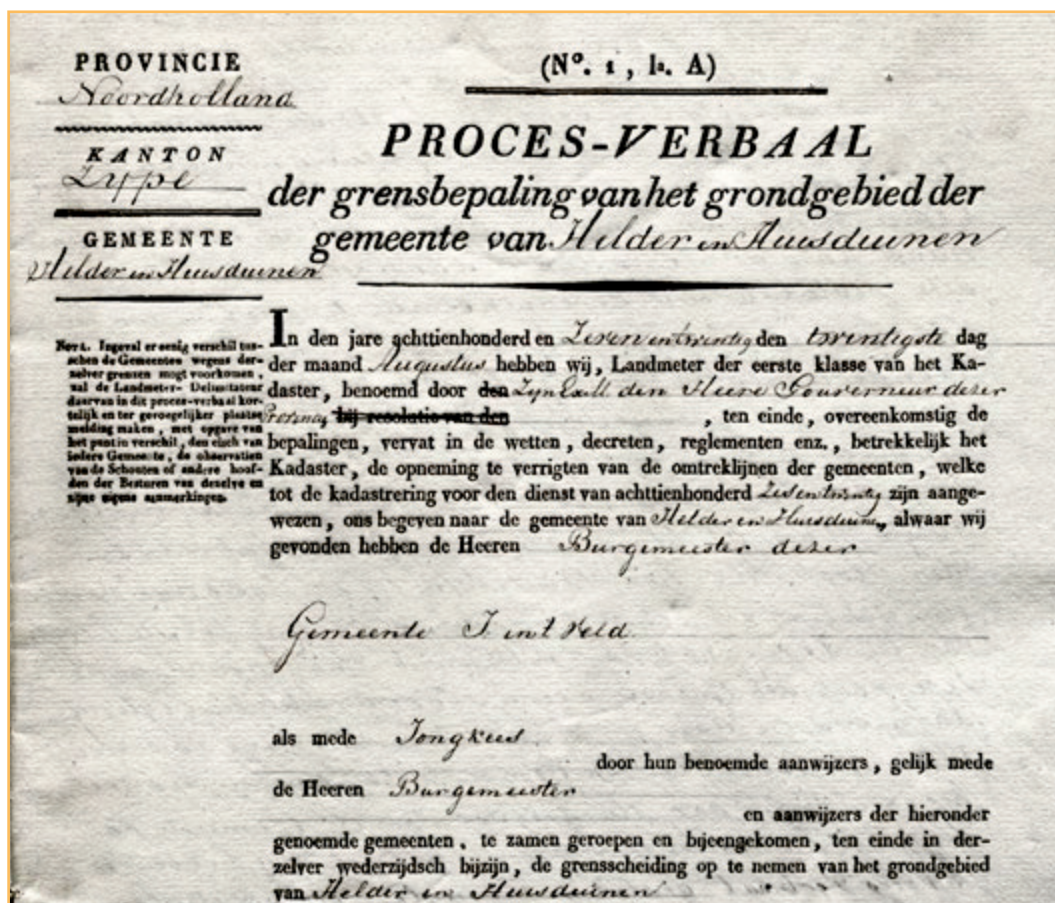
De grens door de duinen

Inmiddels was de landmeter van de tweede klasse C. Genis begonnen met het opmeten van de afzonderlijke percelen van Helder & Huisduinen en Callantsoog. Om zijn werk te kunnen doen had hij onder andere een nauwkeurige beschrijving nodig van de grensscheiding met Callantsoog. Volgens hem lag het het meest voor de hand om de door het Koegras afgesproken grens door te trekken dwars door de duinen en over het strand tot aan de Noordzee. Burgemeester In 't Veld

vond dat wel een goed idee; zijn gemeente zou er daardoor namelijk de bevoegdheden over stukken duingebied en strand bij krijgen. Van Marken van Callantsoog wilde echter geen gebied afstaan dat altijd al tot Callantsoog had behoord en was dus tegen de door Genis voorgestelde 'doelmatigste en geschikteste' grens. Opnieuw was overleg nodig. Dat vond plaats op 20 augustus 1827 in de dominiale pachthoeve de Kleine Keeten (gemeente Helder & Huisduinen). De uitkomst was een 'voorlopig' proces-verbaal waarin de beide gemeentebesturen vaststelden dat de grens bleef zoals hij altijd al geweest was, namelijk vanaf de zogeheten Laveypaal aan de rand van het Koegras in een rechte lijn in noordwestelijke richting dwars door de duinen en over het strand tot aan zee.

Processen-verbaal van grensscheiding

Nu er zwart op wit akkoorden lagen over de grens door het Koegras en die door de duinen en over het strand en er kennelijk geen meningsverschillen waren over de grens langs de Zanddijk, kon de landmeter van de eerste klasse F.J. Nautz het officiële, volledige proces-verbaal van grensscheiding opmaken, zoals dat zou worden opgezonden naar het kadaster om daar te worden goedgekeurd en gearhiveerd. Zo'n proces-verbaal beschreef normaliter de gemeentegrenzen aan de hand van een gefingeerde wandeling met de wijzers van de klok mee rond het grondgebied van de gemeente in kwestie. In het geval van Helder & Huisduinen zou het gaan om een traject van ruim 31 kilometer. Deelnemers van dergelijke rond-

Deel van het eerste blad van het proces-verbaal van grensbepaling van de gemeente Helder & Huisduinen uit 1827. Bron: Regionaal Archief Alkmaar (RAA).

wandelingen zouden zijn geweest de burgemeesters en assessoren van de betrokken gemeenten. Zo'n document bevatte standaard evenveel artikelen als er buurgemeenten of aangrenzende wateroppervlakken waren. Zo had bijvoorbeeld Callantsoog drie buurgemeenten, te weten Helder & Huisduinen, Zijpe & Hazepolder en Petten. Daarnaast was een artikel gewijd aan de oever van de Noordzee, zodat er voor die gemeente uiteindelijk vier artikelen werden opgesteld.

Aan een proces-verbaal van grensbepaling werd ter verduidelijking een schets van de grensscheiding toegevoegd. Zo'n schets is geen plattegrond; alleen informatie die van belang is voor het vinden van de grens, is aangegeven.

Oorspronkelijke versie 1827

Het proces-verbaal van grensscheiding van Helder & Huisduinen

vormde echter een uitzondering. Het bevatte slechts één artikel, waarin de grens met Callantsoog werd beschreven en wellicht ten overvloede de oevers van de Noordzee en de Zuiderzee slechts terloops als weliswaar voor de hand liggende gemeentegrens werden vermeld. Het stuk werd gedateerd op 20 augustus 1827, net als de grensbepaling van Callantsoog. Volgens het daarvan opgemaakte proces-verbaal had het Callantsoger gemeentebestuur er op die dag ook al een wandeling van ruim 34 kilometer langs de eigen gemeentegrenzen op zitten. En dan is er ook nog de eerdergenoemde afspraak op dezelfde dag op de Kleine Keten.

De datum van 20 augustus is dus ongeloofwaardig en verder ook nog omdat de besluitvorming rond het gedeelte van de grens door de duinen en over het strand nog niet was afgerond. Pas op 31 augustus nam

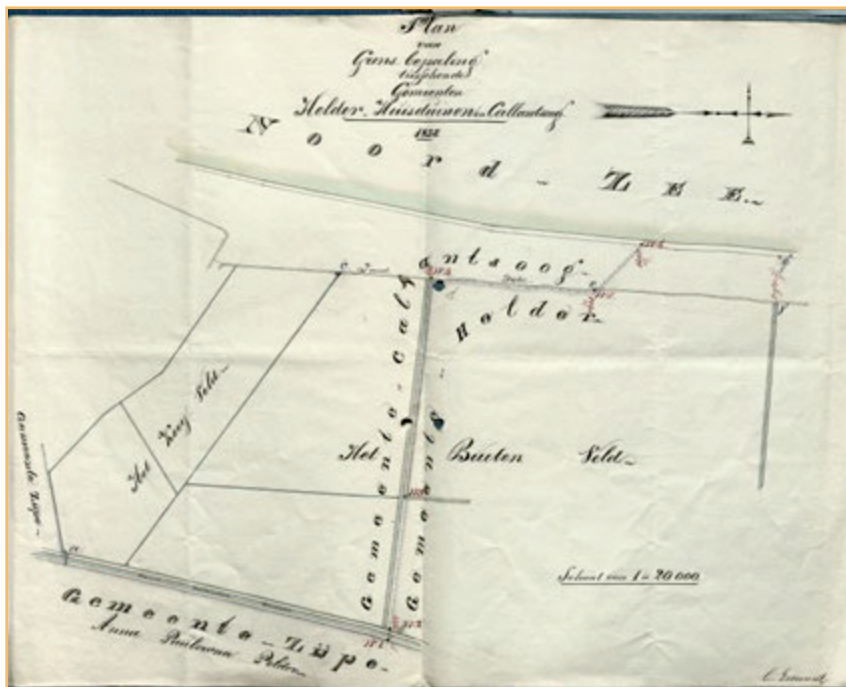
de gouverneur het besluit om de wens van de gemeente Helder & Huisduinen af te wijzen en de grensscheiding te laten zoals zij altijd was geweest.

Daarmee was de grensbepaling op papier voltooid. Wel gingen de beide gemeentebesturen op woensdag 27 oktober 1832 nog eenmaal het terrein in om langs de Zanddijk twee stenen grenspalen te (doen) plaatsen. De kosten werden eerlijk gedeeld, zoals de daarvan

opgestelde nota laat zien.

Einde verhaal?

Normaal gesproken zou het verhaal over de gang van zaken bij de bepaling van de gemeentegrenzen in de voorbereidingsfase van het kadaster hier eindigen. Zo niet in het geval van Helder & Huisduinen. Na bijna dertig jaar waren er enkele problemen gerezen. Zo waren er illegaal in de buurt van de gemeentegrenzen goederen aan land gebracht; in welke gemeente die overtreding had plaats gevonden, had men niet kunnen vaststellen. Verder was er een woning van een zekere L. van der Oord waarvan men niet wist of die in de gemeente Helder & Huisduinen lag of in Callantsoog; dat was de belastingdienst een doorn in het oog. Bovendien waren de scheidingpalen die in 1827 en 1832 waren geplaatst, niet meer in het terrein terug te vinden. Ook de Laveypaal, die in het oorspronkelijk

Herziene schets van grensscheiding van de gemeente Helder & Huisduinen. Noord is rechts. De grens loopt vanaf paal 2 aan de oostzijde van het Noord-Hollands Kanaal westwaarts door de polder het Koegras of het Buitenveld via paal 3 naar paal 4 aan de Zanddijk. Vervolgens langs de Zanddijk naar het noorden tot paal 5 en van daar in noordwestelijke richting door het duin en over het strand tot aan of tot voorbij paal 6. Bijlage bij het herziene proces-verbaal van grensscheiding van de gemeente Helder & Huisduinen uit 1855. Vervaardiger: landmeter voor de velddienst C. Emond. Bron: RAA.

proces-verbaal van grensscheiding uit 1827 nog als oriëntatiepunt werd opgevoerd, was in de tussentijd verdwenen.

Herziene versie 1855

Daarom werd besloten om de scheiding tussen de beide gemeenten opnieuw te markeren. Op alle hoekpunten van die grenslijn kwam een scheidingpaal te staan. Op donderdag 17 augustus 1854 verzamelden delegaties van beide gemeenten zich bij Blauwe Keet om vandaaruit de grensstenen te gaan plaatsen.

Overigens was ook na afronding van die werkzaamheden de mogelijkheid van grensconflicten niet geheel verdwenen. Iedere gek zou zo maar een paal kunnen laten verdwijnen of hem verplaatsen naar een andere plek. Daarom werd op aandringen van de Helderse burgemeester K.J.C. Stakman Bosse de hulp ingeroepen van de landmeter voor de velddienst

C. Emond, die f 80,- vroeg voor zijn diensten, inclusief reis- en verblijfkosten. Het armlastige Callantsoog van burgemeester A.J. van Doorn zag erg tegen die hoge kosten op, maar moest er kennelijk toch mee instemmen. Callantsoog

kreeg overigens geen herziene versie van het proces-verbaal van grensscheiding, Helder & Huisduinen wél. Er kwam ook een hernieuwde schets van grensscheiding. Opnieuw beperkte men zich daarbij tot de grens met Callantsoog; de grens met de nieuwe buurgemeente Zijpe, waar Van Doorn ook burgemeester was en waarvan in die tijd de kort tevoren drooggelegde Anna Paulownapolder deel uit maakte, werd niet vastgelegd of beschreven.

Door de hier geschetste gang van zaken was Helder & Huisduinen de enige gemeente in Noord-Holland, en misschien wel de enige gemeente in heel Nederland, met bij het kadaster een gewoon én een herzien proces-verbaal van grensscheiding.

Grenspaal Den Helder. Bron: Larshei / Wikimedia.

Grenspaal Callantsoog. Bron: Larshei / Wikimedia.